

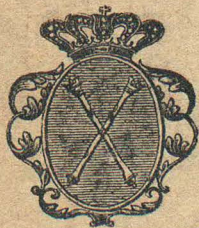
Conciones et orationes ecclesiasticae

VI. b. 369.

Teol. 4900

Saccolovii Stanislai: Pro cultu et adoratio-
ne Jesu Christi in Eucharistiae sacra-
mento Concio.

Biblioteka Jagiellońska.

VI. b. 369.

4469

CIMELIA

PRO CULTV ET
ADORATIONE IESV CHRISTI

IN EVANGELIIS SACRAS

SCRIPTURAS

STANISLAVI BOHEMICI

APUD AUSTRIAM

IN REGNO BOHEMIAE

CONSTITUTAE

Cim. Qu. 4469

ORATORIO UNITI

In Officina Libraria Anno Domini

M. D. C. C. C. L. X. II.

LAGELLONIAE

REVERENDISSIMO

AC NOBILISS: ANTISTITI

Iacobo Bielski Episcopo Lacedemoniensi,

Suffraganeo Plocen: &c. fautori

& educatori suo.

ONCIONEM NO-
stram pro cultu & ado-
ratione IESU CHRI-
STI in Sacramento Eu-
charistię apud Serenissi-
mum Regem meum ali-
quando habitam : nunc

autem in hac solenni corporis & sanguinis
Iesu Christi panegyri diligentius recognitam,
ac ad eiusdem Iesu Christi laudem & glori-
am, christiani autem populi ædificationem
& consolationem editam, ad R. P. V. fauto-
rem & educatorem meum mitto ; vt sit ali-
quod saltem testimonium & significatio
meę perpetuę erga R. P. V. obseruantię at-
que pietatis: illius autem erga me immorta-
lium beneficiorum memoria extet sempiter-
na. Neque enim dissimulare volo, quin sem-
per libenter vbique fateor, quidquid in his

A ij

studijs

studijs profeci, quidquid ornamentorum con-
sequutus sum, id me illius hortatu, cura ac
studio singularique liberalitate consequutū
esse. In qua IESV Christi alumnorum agri-
cultura ac segete, si alij quoque longè locu-
pletiores eodem modo elaborare vellent,
multò maiores & vberiores profecto Eccle-
się Dei fructus parerent; longè cultior & fer-
tilior vinea domini exercitū appareret; lon-
gè plures operarios haberet. Verū nos ni-
hil præter nostra curare solemus, vtque vel
mundo post mortem nostram terra, iuxta ve-
tus dictum dehiscat, obitumque nostrum o-
bitus omnium rerum consequatur, nihili du-
cimus. Quam mentem si maiores nostri iti-
dem habuissent, longè deterius vel nobiscum
ageretur, quàm nunc agitur. Tu quidem no-
bilissime Antistes mactē ea laude esto, cui nō
erat fatis ipsum his præstantissimis virtutibus
& doctrinis, quibus affatim abundas, esse
præditum; nisi alios ipsis excoli curares, ac
veluti hæredes illarum relinqueres. Quo no-
mine te Deus omnis honestatis ac sapientię
parens, felicem & beatum in multos annos
conseruet; omniumque bonorum vbertate
augeat;

on
ac
tū
ri-
u-
t,
e-
r-
n-
ni-
rel
ve
o-
u-
ti-
m
o-
nō
us
se
ac
o-
ie
os
te
t;

augeat; ac ex septuagenario centenarium fa-
ciat. Ego quidem eius educationis meę no-
mine tibi maximas apud omnes bonos gra-
tias ago & habeo, neque vnquam agere de-
finam; vtque maiores longè fructus studio-
rum meorum indies decerpas; si Dominus va-
letudinem hanc meam fractam crexerit, eti-
am atque etiam vehementer curabo. Vale
venerande mihiq̄ue charissime senex.

P S A L : XXI

Manducantur & adorantur omnes pin-
gues terrę; in conspectu eius cadunt omnes
qui descendunt in terram.

augere ac ex septuaginta concenariis sa-
cis. Ego quidem eius educationis me no-
mine tibi maxime apud omnes bonos gra-
tias ago & habeo, necne vnam agere de-
bitum, vnde maiores longè iustus studio-
rum meorum indies decipias si Dominus vs-
que tandem hanc meam fiduciam crexerit, cui-
us aspectu etiam vellemur curabo. Vale
venerabile viriditatis christianitatis.

PSAL: XXI.

Manducauerunt & adorauerunt omnes pin-
gues terre; in conspectu eius cadent omnes
qui descendunt in terram.

P
v
to
b
p
b
b
i
f
g
f
a
c

PRO CVLTV ET
ADORATIONE IESV CHRI-
STI IN EVCHARISTIÆ
SACRAMENTO.

GLORIOSISSIMÆ ME-
moræ institutionis & adora-
tionis Corporis & Sanguinis
Domini nostri IESV Christi
anniuersariam festiuitatē ma-
gno gaudio et lætitia celebra-
mus; quem toto corde & ani-
mo, veraq; latría, id autem est
vnico & proprio Dei cultu, in tam sublimi sacramen-
to colimus atq; veneramur. Atq; hoc illud est quod no-
bis in loco extremæ impietatis à filijs obijcitur Belial,
propter quod nos ex christianis idololatræ; ex populo
Dei populum infidelem; ex filijs Dei filios æternæ ge-
bennæ factos esse clamitant, monstrosisq; cognomini-
bus ipsi maiora monstra conscindunt. Dum nos iam
Artolatræ, id est, panis adoratores, iam Sarcolatræ,
id est, carnis cultores, iam Anthropolatræ, hominum
sczt adoratores appellare solent. In quo cum summus
quasi cardo causæ versetur, in ipsiusq; Iesu Christi ca-
stissimi & sanctissimi coniugij dedecus & contumeli-
am, eiusq; sanctæ & immaculatæ sponsæ conuicium
ea res feratur; mihi dissimulandum tantum nefas nõ
putaui,

PRO ADORATIONE

Isaia II.

Zacha: 13.

putavi, ipsum enim sponsum accusant quasi ille thalami sui non fuerit satis diligens custos; quasi sponsam suam in foedissimum, spiritualis fornicationis idololatricæ, inquam, scelus, contra veterum vatum promissa & firma sua decreta incidere permiserit: quasi denique ipse pater omnipotens sepulchrum filij sui, quod gloriosum futurum per Isaiam prædixit, tali abominatione contaminari passus fuerit, super quod usque adhuc hoc tale sacramentum ab omnibus gentibus quæ sub cælo sunt, & qui Christi nomen gerunt, consecratur, offertur, & adoratur: aut tanquam omnino nobis alius Messias cum Iudeis expectandus sit, qui iuxta prædictionem Prophetarum non idola tantum delere debebat; sed nomina etiam idolorum, non ut adorentur modo, sed ut ne recordentur quidem homines illorum amplius. Si enim hæc Christus dominus morte & resurrectione sua non sustulit, alius certe nobis Messias expectandus erit, qui hæc auferat, quiq; ab hac foeditate vineam suam expurget. Quæ omnia cum & ipsius æterni parentis summæ providentiæ præiudicant, & Iesu Christi curam & sollicitudinem quam de sua sponsa habet diminuunt, & totâ fidem christianâ fœde contaminent, & Ecclesiæ Dei eâ notâ inurant; qua stante ipsa sponsa Christi amplius esse nō possit: obstruendū igitur Dei præsidio os loquentiū iniqua iudicavimus, ac de ea adoratione quæ Iesu Christo in tali sacramento cōstituto debetur, pauca ex multis adferre oportere existimavimus:

mauimus. Proponemus igitur in primis scandala & accusaciones aduersariorum: deinde totam rem per verissimas, ac quasi immediatè ex sacra scriptura, totaq; analogia doctrinæ sanctæ propositiones excerptas, vsuq; ipso veteris Ecclesiæ perpetuoq; consensu concludemus: demum accusationibus aduersariorum, quantum breue feret tempus, respondebimus. Vestrum erit conatum nostrum vestra deuotione adiuuare, Christo Domino prius sublimi reuerentia, in eodem sacramento adonito.

O salutaris hostia: &c.

QVI Ecclesiam Dei ob cultum & adorationem huius Sacramenti accusarunt, primi erant gentiles: vt vel inde rei antiquitas cognoscatur, qui Christianos insultabant Bacchum & Cererem sub speciebus panis & vini adorare. Conuicium hoc fuit à nostro instituto alienissimum. Auerois item iactatur dictum: Quoniam Christiani Deum suum quem adorant manducant: Sit anima mea, dicebat ille, cum Philosophis. Habent autem hoc proprium hæretici, vt quibus vulneribus & contumelijs quondam gentiles Ecclesiam Dei lacerabant, eadem ipsi refricent. Quod in Sanctorum inuocatione cum Iuliano (referente Cyrillo) fecerunt, in reliquijs sanctorum venerandis, cum Eunapio qui dicebat nos salitos deos colere, nunc faciunt; vt facile se ipsos prodant & in illorum se locum successisse, & eodem quo illi spiritu agitari. Hos sequuti sunt Manichæi: qui cum nihil carnis & sanguinis, sibi persuadebant,

Augusti: lib: 20. in faust: Cap: 15 & 16.

Cōtra Iulianū.

Eunap: in vitis Sophist.

debant, inesse sacropani & vino; dicebant à Catholicis puras creaturas adorari, & se ab ipsis iniquè accusari, quòd adorarent solem ipsum, qui esset creatura. Quin etiam, ut ex Leone Papa perspicitur, verborum Christi proprietatem de Eucharistia calumniabantur, & de ea disputare non verebantur, sed frustra. Suum tamen errorem nostro instituto, confirmabant, Deum scet per omnia esse fusum, & in omnibus partibus creaturæ adorandum. Sunt enim hæretici venenosus ananis simillimi, qui ex omni etiam saluberrima herba, venena exitiosa ad confirmandos suos er-

Cybil: in ex- rores sugunt. Consequutus est postea Nestorius, qui
 positione. Sy- cum naturarum concomitantiam diuinæ inquam atq;
 nodi Nicani. humanæ in Christo negasset sicut Anthropophagiam in
 Eucharistia aserebat, ita de Anthropolatria id est hominis adoratione cælum et terram ut inquit Cyrillus sugillabat. Multum deinceps fuit ea de re silentium, maximus autem apud omnes ecclesias consensus: ita ut cū de manducatione aliqua dubitatio extitisset, de adoratione nulla unquam extitit: ut ex illis verbis Petri
 Lib: 1. cap. 1. venerabilis clarum est. Si ad honorandum, si ad adorandum tantummodo daretur, quæstio non esset: sed quia etiam ad manducandum datur, non potest nos ut illos quondam non mouere. Quod enim honorari quòd adorari debeat, fidelibus omnibus certum est: quòd autem comedi, quia comestionis ratio non videtur, admirabile, & super omnia stupendum est. Exortus est tandem ante quingentos annos Berengarius, Andega-

uen: Archidiaconus, sub Leone nono Papa, homo *De gestis An- glorum.*
nae mundi gloriae auidus, animo elatus, conuiciator in-
uictus, ut Guitmundus eius æqualis testatur, qui cum
præsentiam Iesu Christi in hoc sacramento negasset, ita
ut rei natura fert, eius adoratores idololatriæ reos esse
accusauit: quem tamen veritatis tandem vis inuicta,
Et vniuersalis de hoc sacramento consensus euicit: ita
ut morientis verba hæc fuisse extrema feruntur: Nos
sanè credimus post benedictionem Ecclesiasticam my-
steria illa verum esse corpus et sanguinem Saluatoris,
adducti verbis Et veteris Ecclesiæ auctoritate: Et.
Hodie in die apparitionis suæ apparebit mihi Domi-
nus meus IESUS, propter pœnitentiam, uti spero, ad
gloriam: vel propter alios, uti timeo, ad pœnam. Mor-
tuo Berengario extinctum est penitus incendiū. Quod
quæ exoriebantur scintillæ, statim vi veritatis sup-
primebantur, donec accensæ sunt illæ, quibus nunc or-
bis terrarum accensus flagrat, faces, Carolstadius, in-
quam, Zuinglius, Oecolampadius, Petrus martyr, Cal-
uinus, Et istorum primi parentes, Lutherus, Philippus,
Husus, Vicle-w, qui ut cæteros omnes præteriti tem-
poris errores ex orco conssepultos excitarunt; ita Et in
hac ipsa parte cum Rufo Dracone, contra castissimam
Sponsam Christi ora sua aperuerunt. Qui vel quod
Christum dominum ex hoc sacramento penitus sustulc-
runt; vel quod cum pane Et vino simul esse docue-
runt; vel quod extra usum sacramentum esse nega-
uerunt,

uerunt; vel quòd hoc nusquam iussum, nusquam imperatum sit; vel quòd non eo fine vt colatur institutum; vel quòd ipsa sola sumptione illud satis coli putarunt; vel quòd alia sacramenta item non adorentur; vel quòd in illis locis nonnunquam est ubi indecenter colatur; nullo pacto adorandum esse docuerunt. Hæc igitur sunt scandala, hæc Draconis blasphemie, hæc aduersariorum accusationes. Quæ tamen vel ipsa illud docent, cum adorationis sacræ Eucharistiæ usum iam à primis ecclesiæ temporibus extitisse, vt quæ iam ab ipsis Gentilibus Iudæisq; sint impugnata, tum quos duces & authores isti sequantur, cum quibusq; communem causam habeant, Gentiles inquam Iudæos atq; fœdissimos hæreticos abunde indicant. Nunc quibus fundamentis ac veluti columnis subnixæ ecclesiæ Dei vera Christi sponsa, & istorum ora obstruat, & suam fidem & integritatem, ac innocentiam erga sponsum suum tueatur & vindicet, paucis videamus. Hoc autem est, axiomata quædam, id est, propositiones per se & natura sua notas ac fide dignissimas proponamus. Ex quibus illud constet, eos quidem qui sacramentum hoc colunt, ab omni idololatria alienissimos esse, vt illos qui illud profanè tractant, maiestatis diuinæ impiissimos violatores existere.

Primum igitur illud fundamentum sit, prima propositio fide dignissima. Deum, ubicunq; sit, & in quacunq; specie adorandum esse, præsertim ubi certa & euiden-

euidencia eaq, diuina sint eius præsentia testimonia. Apparuit Dominus in forma hominis deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, primis parentibus nostris Adæ & Eux; statimq; illi metu ac reueren- Gene: 3.
tia percussi, absconderunt se. Apparuit Dominus Abra- hæ patri omnium credentium in specie trium angelo- rum in conualle Mambre, quos cum tres vidisset, u- Gene: 15.
num adouuit. Apparuit Dominus Iacob in forma ipsi soli cognita innixus scalæ, super quam ascende- Gene: 28.
bant angeli & descendebant: surgit & adorat, verè Deus est in loco isto & ego nesciebã, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Apparuit Dñs Moysè Exodi 3.
in flamma ignis de medio rubi, quo cum liberius ac- cedere voluisset, audit, non appropinques huc, solue cal- ceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, ter- ra sancta est. Et abscondit Moysen faciem suam, non enim audebat aspicere contra Deum. Apparaturus Do- minus cuncto populo in monte Sinai, in caligine nu- bis, sic præcepit: Descende & contestare populum, ne- Exodi 19.
forte velit transcendere terminos ad videndum Do- minum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdo- tes quoq; qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos. Vade ad populum & sanctifica eos, hodie & cras lauent vestimenta sua, ne appropinquent u- xoribus suis. Omnis qui vicinius tetigerit montem, morte moriatur, siue homo, siue iumentum fiat, non vi- uet. Manus tanquam nefarium hominem non tanget,

sed lapidibus & iaculis obruetis illum. Sic postea in Sanctis Sanctorum, sic in caligine templi, sic in arca adorari solebat, idq; ab illo populo qui ad omnem idololatriam natum effusus fuit: Neque verò tantum ea lex humanam attingit naturam; sed omnem item creaturam, maria, inquam, montes & flumina & quidquid conspicitur. Antecedebat Dominus populum suum in nube & columna ignis, & statim illud fit quod

Psal: 113. Psaltes magnificè celebrat: Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum. Montes exultauerunt ut arietes: & colles sicut agni ouium. Quid est tibi mare quòd fugisti: & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum. Montes exultastis sicut arietes: & colles sicut agni ouium. A facie Domini mota est terra: à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum: & rupem in fontes aquarum. Sed & cælum ipsum eadem obligatur lege, Deus, inquit scriptum: Cum egredieris in conspectu populi tui, cum per-

Psal: 67. transires in deserto: Terra mota est etenim cæli distillauerunt à facie Dei Sinai à facie Dei Israël. Stet igitur firma lex, Deum in omni specie & loco adorandum esse, ubi certa eius præsentia testimonia & indicia extiterint.

Secundum causæ fundamentum illud est, IESUM Christum verum Deum & hominem esse. Fuit hæc fides principis Patriarcharum Abrahamæ, qui mittens seniore[m] seruum domus suæ quærendæ uxoris causa filio

filio suo Isaac sic inquit: Pone manum tuam subter fe- Gene : 24.
 mur meum, ut adiurem te per Deum cœli & terræ,
 ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chana-
 neorum. Quem in lumbis & femore gerebat, hūc De-
 um cœli & terræ vocat magno mysterio. Fuit hæc
 eadem fides magni Iob. Credo, inquit, quòd redemptor Iob 19.
 meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus
 sum: Et in carne mea videbo Deum saluatorem me-
 um. Quem visurus sum ego ipse & non alius, & ocu-
 li mei conspecturi sunt. Hæc ipsa fides fuit omnium
 Prophetarum: Quare quasi colonus futurus es in ter- Ierem: 14.
 ra, inquit Hieremias, & quasi viator declinans ad
 manendum? Quare futurus es velut vir vagus &
 fortis, qui non potest saluare? Tu autem in nobis es
 domine: & nomen tuum inuocatum est super nos: ne
 derelinquas nos. Hic est Deus noster, inquit Baruch, Baruch 3.
 & non æstimabitur alius aduersus eum: hic adinue-
 nit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob
 puero suo, & Israel dilecto suo: posthæc in terris vi-
 sus est, & cum hominibus conuersatus est. Hæc eadem
 fides est Apostolorum. Et verbum (inquit Ioannes) Ioan: 1.
 caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus
 gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum
 gratiæ & veritatis. Optabam enim ego, inquit Pau- Rom: 9.
 lus, ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui
 sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ,
 quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamen-
 tum,

tum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.

Hanc eandem fidem vna sancta Catholica & Apostolica confitetur Ecclesia. Est ergo fides recta, inquit

Symbolum, ut credamus & confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia patris ante secula genitus; & homo est ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali et hu-

mana carne subsistens: æqualis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem. Qui licet DEus sit & homo, non duo tamen, sed vnus est CHRISTUS. Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem: sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confusione substantiæ; sed unitate personæ. Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus. Ut qui alterum istorum non confiteatur, illum aut Nestorianum, aut Ebionitum vel Arrianum esse oporteat. Quam

Irenæus lib: 3. fidem magnificè explicat vetustissimus Irenæus. Si enim homo non vicisset inimicum hominis, non iuste victus esset inimicus. Rursus autem nisi DEus donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo coniunctus fuisset Deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum, per suam ad v-
rosque

trosque domesticitatem, & ad amicitiam & concor-
 diam utrosque reducere, & facere ut & DEus assu-
 meret hominem, & homo se dederet Deo. Qua e-
 nim ratione, filiorum adoptionis eius participes esse
 possemus, nisi per filium eam quæ est ad ipsum, re-
 cepissemus ab eo communionem, nisi verbum eius
 communicasset nobis, caro factum? *Et paullo post.*
 Propter hoc enim verbum Dei homo, & qui filius
 Dei est, filius hominis factus est, commixtus verbo
 Dei, ut adoptionem percipiens fiat filius Dei. Non
 enim poteramus aliter incorruptelam & immorta-
 litatem accipere, nisi aduniti fuissetus incorrupte-
 læ & immortalitati. Quemadmodum autem adu-
 nari possemus incorruptelæ & immortalitati, nisi
 prius incorruptela & immortalitas facta fuisset id
 quod & nos, ut absorberetur quod erat corrupti-
 bile ab incorruptela, & quod erat mortale ab im-
 mortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus?
 Utraque scripturæ diuinæ de eo testificantur; &
 quoniam homo indecorus & passibilis, & super pul-
 lum asinæ ascendens, aceto & felle potatur, & sper-
 nebatur in populo, & vsque ad mortem descendit,
 & quoniam dominus sanctus & mirabilis consilia-
 rius, & decorus specie, & Deus fortis super nubes
 veniens vniuersorum iudex: omnia de eo scripturæ
 prophetabant. Sicut enim homo erat ut tentaretur,
 sic & verbum ut glorificaretur, quiescente qui-
 dem

dem verbo, vt posset tentari & inhonorari & crucifigi & mori; absorpto autem homine in eo quod vincit, & sustinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius Dei dominus noster existens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est filius hominis. *Hactenus Irenæus.* Notant autem hoc loco sancti Patres, omnem honorem & adorationem, non ad aliquam naturam aut partem personæ, sed ad totam referri personam. Neque enim in homine aut solam animam rationalem, aut solam carnem colimus; sed totam personam ex anima ratione participante & humana carne constitutam. Sic in Christo domino, non aut solam diuinitatem, aut solam humanitatem colimus; sed diuinitatem simul & humanitatem una adoratione veneramus, quia utraque natura unam constituit personam. De tali adoratione dixit Psalter: *Et adorabunt in conspectu eius uniuersæ familie gentium. Et in alio Psalmo: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiant illi: quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.* Et D. Paulus. Cùm introduceret, inquit, primogenitum in orbem terrarum dicit. Et adorent eum omnes angeli Dei, quasi diceret, non tum tantum cùm eset in sinu patris; non tum tantum cùm eset in forma Dei adoratum fuisse ab angelis; sed tum etiam

cùm

Psal: 21.

Psal: 71.

Hebræi.

Psal: 96.

EVCHARISTIÆ.

13.

cùm introduceret, inquit, cum in orbem terrarum, hoc est per incarnationem dicit. Et adorabunt eum omnes angeli eius. Talem Ioannes in utero adorauit, indignumq; se esse dixit, cuius corrigiam calceamenti solueret. Pastores in præsepio, reges in cunis, discipuli in nauicula; Apostoli in cœlum ascendentem adorauerunt. Eum Petrus allocutus est: Domine discede à *Luca 5.* me, homo enim peccator sum. Talem Thomas Deum & Dominum suum esse professus est. Rectè igitur statuit antiquum concilium: si quis non una adoratione honorificat Emanuelem, hoc est, Deum & hominem *+ unum dicitur* secundum quod factum est verbum caro, anathema sit.

Tertium illud est præsentis negocij fundamentum: Diuinitatem Iesu Christi ab ea quam semel accepit humanitate nunquam separari posse. Nam cùm à Deo nemo nisi per ipsum peccatum separari possit, cùm in eius humanitatem nullum unquam cadat peccatum, nullus error, nulla macula: Venit inquit, princeps *Ioannis 14.* huius mundi, & in me non inuenit quidquam: impossibile est item ullam unquam in eo separationem fieri. Docet hoc liber Sapientiæ: Cùm Dei verbum, Dei sapientiam nusquam, ne in morte quidem hominem illum, in figura Iusti Ioseph deseruisse testatur. Hæc venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditq; cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum; donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos qui eum depri-

mebant: & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum; & dedit illi claritatem æternam. Nam illa ipsa diuinitas & cum anima eius ad inferos descendit, potestatesq; tenebrarum deuicit, amplissimamq; prædam inde tulit. Et eadem diuinitas corpori in sepulchro adsuit, quæ illud & ab omni corruptione conseruauit, & postea illud ipsum corpus uiuificauit, ac ueluti arcum resolutum iterum intendit, dum suam corpori restituit animam. Docet hoc longè expressius longè clarius D. Ioannes: In hoc cognoscitur Spiritus Dei; omnis spiritus qui confitetur IESUM Christum in carne uenisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est antichristus, de quo audistis quoniam uenit, & nunc iam in mundo est. Quis autem soluat Christum, nisi qui eius diuinitatem ab humanitate separet. Rectè igitur Acthiopes in ea adoratione, quæ ad eleuationem Sacramenti fit, dicunt: Verè hoc est corpus & sanguis Emanuel Dei nostri. Amen, Credo, Credo, Credo, & nunc & usque in secula: Et mox addunt ter item, credo, credo, credo, quod diuinitas non sit separata ab humanitate, ne hora quidem, ne per ictum oculi.

1. Ioannis 4.

Quartum & ultimum est cause firmamentum; Sub speciebus panis et uini uerum et totum Christum contineri: docet hoc ille qui peccatum non fecit, & dolus non est inuentus in ore eius: qui est uia, ueritas, & uita; cui omnis impossibilitas cedit, qui stultam fecit mun-

1. Corin: 1.

cit mundi huius sapientiam; cuius verbum & manus
 est omnipotens: qui nos supra captum nostrum ada-
 mauit. Et de quo Paulus illud effatur; Dei enim fi- 2. Corin: 1.
 lius Iesus Christus qui in vobis per nos prædicatus est,
 per me & Sylvanum & Timotheum, non fuit, in illo
 est, & non, sed est, in illo fuit. Neque simpliciter &
 utcunq; docet, sed sub quatuor testibus, ut omne con-
 stet verum. Tribus, inquit, Euangelistis, & quarto
 Doctore gentium Paulo; rem totam sic testes exponūt:
 Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem & benedi- Matth: 26.
 xit & fregit: deditq; discipulis suis, & ait: Accipite,
 & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis
 tradetur. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit
 illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis me-
 us noui testamenti, qui pro multis effundetur in remis-
 sionem peccatorum &c. Exaudis voces rem clarè ex-
 primentes: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis me-
 us: exaudis interpretationem vocum, ne quid insit am-
 bigui, quod pro vobis tradetur, quod pro nobis offerre-
 tur. Traditus est pro nobis Deus & homo, traditur et
 nobis Deus & homo. Quod si uberiorem interpreta-
 tionem audire vis, audi eundem Christum apud Ioan-
 nem latius suum testamentum interpretantem: Caro
 mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.
 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sangui-
 nem; in me manet & ego in illo. Sicut misit me vi-
 uens pater, & ego vivo propter patrem, & qui man-
 ducat

ducat me, & ipse uiuet propter me. Hic est panis qui de caelo descendit; non sicut manducauerunt patres vestri manna & mortui sunt. Qui manducat hunc panem uiuet in æternum. Audis, in me manet & ego in eo: ipse igitur est in sacramento. Audis, qui manducat me, uiuet propter me: ille igitur ipse uiuificat. Audis, qui de caelo descendit. Deum autem uerum descendisse negare non potest, nisi Arrianus aut Ebionita esse uelut: Hucq; illud pertinet, secius, quam isti interpretantur, hæc uerba spiritus & uita sunt. Caro non prodest quidquam, non quòd hic non sit uera caro; sed quod cum spiritu & uita, hoc est, uero Deo coniuncta, ut quemadmodum ille uiuit propter patrem, ita & nos uiuimus propter illum; ut rectè in-

Libri 8.
Trinit:

de interpretatur Cyrillus. Ex quibus locis præclare concludit magnus ille Hilarius: de ueritate, inquam, carnis & sanguinis Christi non relictus est ambigendi locus, ut illud compleatur; Et uidebit omnis caro salutare Dei, quamuis in enigmate, quamuis in speculo, quamuis in sacramento. Hactenus fundamenta.

Adjiciamus his fundamentis ex quibus uis & natura sua sequitur, hunc ipsum Deum & hominem, qui sub eo ipso continetur sacramento, adorandum esse; Pauli doctrinã atq; ueterum patrum instituta. Pauli igitur doctrina quæ est? Duæ sunt partes uniuersi cultus diuini, quem Græci latriam appellant: Interior, inquam, cultus & exterior: Interioris cultus illæ sunt partes

partes; fides, charitas erga Deum & proximum, discretio, atq; diiudicatio creatoris à rebus quæ creatæ sunt, sui probatio, puritas mentis, reconciliatio. Exterior cultus illis partibus constat: Ieiunio, sobrietate, corporis puritate, loci temporis obseruantia, omni demique honesta & submissa totius situs nostri compositione, utramq; hanc partem cultus diuini ad hoc sacramentum adferendum esse docet Paulus, illudq; omni parte adorandum, idq; cum graui, æterni iudicij comminatione. Quod ita esse ut melius animaduertamus, ipsius Pauli doctrinam audiamus: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ demoniorum. Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos; & ex parte credo: nam oportet & hæreses esse; ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in unum, iam non est Dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam presumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos nõ habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confundetis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Et paullo post. Itaq; quicumq; manducauerit panem et biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, & de

1. Cor: 10.

1. Cor: 11.

Et de calice bibat. Qui enim manducat Et bibit indigne, iudicium sibi manducat Et bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi Et imbecilles, Et dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicemus, non utiq; diiudicemur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Itaq; fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet: ut non in iudicium conueniatis. Cætera autem cum venero disponam. Et Pauli quidem doctrina hæc est: quæ verum cultum ipsi soli Deo debitum huic sacramento hoc quidem modo tribuit, ut audistis, modo non surda aure audiueritis. Nunc ad sanctorum Patrum doctrinam nos referamus. Quo enim spiritu locutus est Paulus aut Petrus, eodem spiritu locutus est Augustinus, Chrysostomus, Et cæteri sancti Patres: Cumq; omnium sententias referre vnius orationis modus non ferat, quatuor solis testibus locupletissimis contenti erimus; duobus inquam occidentalis Ecclesiæ, Et duobus orientalis Patribus.

Lib: 3. de spiritu sancto
cap: 12.

Primus igitur sit testis Ambrosius: Non mediocris igitur quæstio, & ideo diligentius confideremus, quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Cœlum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus Iesus in
carnis

carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quâ Apostoli in Domino Iesu (vt suprâ diximus) adorârunt. Neque enim diuisus Christus, sed vnus. Neque cùm adoraretur tanquam Dei filius, natus ex Maria negabatur.

Secundus testis Augustinus est; qui eundem locum In Psal. 98.
tractans eademq; verba expendens, inquit: Et adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Sup pedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græci *ὑποπόδιον* dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneum. Sed videte fratres quid nos iubet adorare. Alio loco Scriptura dicit: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ergo terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quod sit scabellum pedum Dei? Et quomodo adorabimus terram, cùm dicat apertè scriptura: Dominum Deum tuum adorabis: & hîc dicit. Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum. Anceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cœlum & terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. *Quæro quid fit*

fit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura: Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hîc, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hîc ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit; inuentum est quem admodum adoretur tale scabellum pedum DOMINI, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro uiuificat? Ipse dominus dixit: cum de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur: Spiritus est qui uiuificat, caro autem nihil prodest. Ideo & ad terram quamlibet cum te inclinās atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum enim adoras: ideo & hic subiecit, Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.

Homil: 24. in
priorē ad Cor:

Ex orientalibus tertius testis Chrysostomus: Hoc corpus in præsepi reueriti sunt Magi, & viri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo, adorauerunt. Imitemur igitur saltem barbaros nos, qui cœlorum ciues sumus. Illi enim cum id præsepe & tugurium tantum, neque
eorum

eorum quidquam quæ tu nunc intueris, viderunt, summa accesserunt reuerentia & horrore. Tu verò non in præsepe id, sed in altari: non mulierem quæ in vlnis teneat, sed sacerdotem præsentem, & spiritum perabundè super proposito diffusum sacrificio vides. Nec simplex, vt illi, corpus intueris, sed & eius potentiam & omnem cognoscis administrationem, & nihil eorum quæ per ipsum facta sunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur horrescamusque, & maiorem quàm barbari illi præ nobis feramus pietatem, vt non simpliciter neque frigidè accedentes vehementiori igni caput obijciamus. Hæc autè non dico, vt non accedamus, sed nè temerè accedamus. *Et in alio loco idem Chrysostomus:* Homil: 61. ad Per id tempus & angeli sacerdoti assident, & coelestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est. Id quòd credere abundè licet, vel ex tanto illo sacrificio, quod tum peragitur. Ego verò & commemorantem olim quendam audiui, cum diceret senem quendam virum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitus fuissent detecta, sibi narrasse, se tali olim visione dignum habitum à Deo esse, ac per illud quidem tempus derepentè angelorum multitudinem conspexisse (quatenus humanus ad spectus ferre poterat) fulgentibus vestibus indutorum,

*Homil: 61. ad
populum An-
tioch: & Ho-
milia 3. Ephes:
Idem Lib: 6.
de Sacerdotio*

rum, altare ipsum circumdantium: denique sic capite inclinatum, ut si quis milites presente rege stantes videat: id quod facile mihi ipse persuadeo. Item & alius quidam mihi narravit, non ille quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audisset, quod qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritum efflati, ab angelis illorum corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrum hinc recta in coelum abducuntur.

Chrysostrum Damascenus sequitur. Proinde cum omni timore & conscientia pura & indubitata fide accedamus, veneremur ipsum omni puritate corporis & animi. Accedamus ad eum desiderio ardenti manus in crucis modo fingentes, crucifixi corpus suscipiamus. Amplissimum & illud est Nicænae Synodi testimonium quæ dicit: Non esse attendendam eam humilitatem specierum, sed fide attende agnum tollentem peccata mundi, in mensa positum & præciosum & honorandum eius sanguinem, eumque honora, mirare & mente continge. Cui quidem uniuersæ vetustatis consensui, adiungendus est omnium Ecclesiarum quæcunque in orbe sunt consensus ac conspiratio, orientalium (inquam) occidentalium Africanorum, ac nostrarum septentrionalium: in quarum omnium liturgiis, statim post consecrationem

magno

magno cultu et reuerentia hoc ipsum sacramentum populo adorandum proponitur. A quo perpetuo consensu recedere et vnus et alterius hominis male feriatu cōuicijs & maledictis adhærere, an nõ extrema est demerita? Continere me hoc loco non possum Stephane Rex, quin apud te Imperitorem maximum, hosq; tuos milites inusitato quidem exemplo, sed hoc loco maxime accommodato cuiusdam militis Gregorij Sanocci breuem dehortationem recitem, qua post deuictos Turcos Vladislao Regi militibusq; suis religioso furore percitus dissuadet, ne prolato sacramento Eucharistiæ iurent; neue illud prophanis Turcarum oculis subijciant. Hoc enim Turcæ ad firmendam pacem, quam hac ratione sanctissimam putabant fore à Rege Vladislao exposcebant, ut vel inde sine omni fuco & fallacia cognosci possit, quo loco hoc sacramentum fieret, quàm sancte tam à Christianis quàm à saracenis coleretur & adoraretur: Deus, inquit, Deus tam execrabile scelus auertat, ut qui pauloante contra impios pugnantes, omnia tristia, difficiliaq; perpassi sumus, dum vinceremus: nunc rursus pro religione armati, & propemodum victoriam manu tenentes, sacrosanctum diuini mysterij arcanum sub prophanorum oculis sponte profecramus. Quid prima, quid hac secunda expeditione à nobis petitum? quid adeò ingentem belli molem ex tam diuersis inter se regionibus Italia, Burgundia, Thracia euocare? quid denuo arma inducere? quid hucusq;

Lib:3. Phi
lippi Calima:

progredi oportuit, si sacra nostra prodenda erunt? mi-
 nori nostro facinore per ignauiam domi inermes seden-
 do, pati potuimus illa prophanari, quam nunc simus
 armati prodituri. Pudeat nos gratulationum quibus
 nuper victores accepti; pudeat laudum, quibus, ut
 christianæ rei seruatorum prope in cælum modo elati su-
 mus; pudeat deniq; obnoxios ad eò nefarijs cogitatio-
 nibus, nos dignos haberi, aut in quibus totius Europæ
 reges, & principes spes suas collocauerint, aut pro qui-
 bus innumerabiles populi & nationes, omnibus in tem-
 plis ad Deum supplices manus tendant, pro victoria
 nostra vota nuncupando. Quanto sanctius præsci Ro-
 mani, qui, capta à Gallis urbe, ne sacra sua conspici
 possent, terræ infodere? Nos victores, nostra vltro
 impijs prodere cogitamus, commitemusq; ut religiosi-
 us ab illis inanes quædam diuinorum persuasiones ser-
 uatæ dicantur, quam à nobis sacrosanctum immorta-
 litatis nostræ pignus, ac mysterium; & publice nos eo
 facinore contaminabimus, quod si vnus quispiam sa-
 crilega audacia perpetraret, seuerissime vindicaremus.
 Omitto quantum piaculi apud Deum contrahemus,
 qui non modo ab ipsius causa defecerimus, sed ipsum e-
 tiam testem, ac pignus defectionis nostræ impijs exhi-
 buerimus: quid de nobis hostes sentire poterunt, vi-
 dentes nos tanti pacem æstimasse, ut non minus sacri-
 lege iurauerimus, quam ipsi impudenter postulauerint?
 Sed, ut hæc, pacis utilitas leuiora videri faciat;

omnia,

omnia, quæ aut in nostra, aut aliorum secta, religiosa
 altius elata sunt, quam quæ humanis sensibus attingi
 queant, cerimoniarum velamento, sanctoq; arcano
 mortalium animis infunduntur. Quæ si nuda in me-
 dium protrahantur, quia nullo humanæ rationis argu-
 mento subsistunt; & temerè asseuerari; & impudenter
 peti, ut credantur, apparet. Audiuerè dudum ho-
 stes, Deum à nobis præsentem coli, asseuerariq; in Sa-
 cramentorum penetralibus: & quia ignorant, quo id pa-
 cto contingat quum de eo cogitant, nihil simile his,
 quæ terrena, & momentanea cognoscunt, sed quicquid
 extra mortalitatis sortem positum putant, mentibus eo-
 rum occurrit, & id, quod quale sit nesciunt, tantæ
 nostræ de eo asseuerationi par figurant. Nos hanc ipso-
 rum persuasionem, patefactis arcanis nostris, corrup-
 pemus, elatasq; ad diuina, & cœlestia de sacris nostris
 mentes, ad caduca, & terrena reuocabimus, specie pa-
 nis in conspectum exhibita, qua verum corpus Christi
 contineri, ut nos quidem scienter credamus, efficit di-
 uina institutio, gratiaq; in qua nati sumus. Quibus il-
 li orbat quum res per se fidem non faciat, restat ut nos
 irrideant, veluti minime possibilia credamus. Nolite
 per Deum committere, ut aboleatur sacer ille horror,
 quo ipsorum animi perstringuntur in bello quum secum
 reputant, inituros se prælium contra nos, quibus adeò
 propitius sit Deus, ut propemodum videndus nobis co-
 ram pariter inter nos versetur. Quantum de nostra
 deq; re-

deq; religionis nostræ maiestate hoc facto minuetur, tantum crescet apud illos audaciæ, credituros subinde, ut ipsis quidem videbatur, ex specie, quam intuebantur, nos non modo in veri Dei tuitione non esse, sed nec in alterius cuiuspiam. Multis modis stabilitati conuentorum caueri potest (quamuis cum fidei pignus, regium verbum satis esse deberet) aliæq; inter priuatos cautiones, aliæ inter principes exhibentur. Ad extremum, relicturum se prophanata castra asserbat, si eo modo rex iurare pergeret. Itaq; quum videretur tam verè, quam è religionis è que ipsorum, quos illoquebatur usu, & maiestate dixisse: constitutum est, in confirmanda pace ut quisq; proferret in medium sacram historiam suam, quod Euangelium nostri, Alconum illi vocant: quibus vbi suæ quisq; dextrum admouit, religiosè iuratum est, conuenta seruata iri & sancta, atque inuiolata permansura. Conferte hunc militem cum nostris huius seculi, si dijs placet, gloriosis militibus, qui hoc tale sacramentum pedibus calcare ac bestijs obijcere non verentur, proh scelus, digna posteritas genere Acacidarum: Verùm hæc hæctenus.

Neque solum antiquitùs hoc adorabatur Sacramentum, sed omnes item gratiarũ actiones immortalis Deo pro eius omnibus beneficijs ad huius sacramenti oblationem, tanquam primi & summi beneficij habebant. Itaq; antequam in omnibus Ecclesijs consecratur atq; offertur, primum populus ad gratiarum actionem prouocatur;

uocatur; *Gratias*, inquit, agamus Domino Deo nostro &c. *Fiebantq;* antiquitus gratiarum actiones pro omnibus beneficijs, quæ Deus contulerat hominibus ab iusto Abel usq; ad hanc diem, ut quidem ex Liturgia D. Clementis, Iacobi, & aliorum patet. Memoriam enim fecit in hoc sacramento Deus omnium mirabilium suorum, quæ à seculo operatus est, hoc, inquit, facietis in mei recordationem, hoc est meorum erga vos beneficiorum memoriam sempiternam. Indeq; hoc sacramentum Eucharistiæ nomine, hoc est gratiarum actionis insignitum est, cuius rationem exponit Magnus ille Cabasila. Et hoc sciens beatus Paulus iussit pro omnibus gratias agere, scribens: Semper gaudete, in omnibus gratias agite. Hac de causa perfectissimam & exactissimam nostram cum Deo colloquutionem, mysterij communionis celebrationem, in quo mentionem facimus, non huius vel illius gratiæ; sed omnium, ut semel dicam, Dei bonorum, & quæ actu nobis sunt & futura sunt; Eucharistiam, hoc est, gratiarum actionem, nominare erat consentaneum, non ex ijs, quæ in miseria versantes, & eam implorantes rogamus; sed ex ijs quæ DEUS in nos confert beneficijs: nec ex nostra paupertate, sed ex diuinitijs illius benignitatis. Quia enim in ea Deo supplicamus, & gratias agimus; sed gratiarum quidem actio, Dei opus est, ut dictum est; supplicatio verò humanæ imbecillitatis: & gratiarum quidem actio

In expositione
liturgiæ. cap:
52.

propter plura; supplicatio verò pro paucioribus. Illa enim propter omnia, vt semel dicam, bona: hæc verò in nonnullis: propterea oportebat ex melioribus & pluribus ei nomine imposito, appellare Eucharistiam. Ita enim etiam homo dicitur animal ratione præditum, licet sit alicuius particeps quod caret ratione, vt qui à meliori & maiori parte vocetur. Et maxime quia primus qui id ostendit, Dominus noster Iesus Christus, non supplicans, sed solum patri agens gratias, hoc mysterium porrexit & tradidit; & ea de causa, quod illud esse accepit, hoc vocat, Eucharistiam nominans. *Et hæc quidem hæctenus.*

Neq; gratiarum tantum actiones præsentate hoc sacramento fiebant, sed & omnis gratiæ omnium rerum necessariarum impetrationes etiam ab angelis instituebantur.

Homil. 3. de incomprehensibili Dei natura, contra Aromæos.

Narrat hæc Chrysostomus: Tempore illo mi frater charissime, non solum homines clamorem illum horribilem reddunt, sed etiam Angeli Dño genu flectunt, & Archangeli rogant, habent sibi tempus id idoneum, habent sacram illam oblationem in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerentes mouere reges consueuerunt: eoque arboris genere misericordiam commemorant & humanitatem: sic Angeli tunc pro ramis oleaginis corpus Domini ipsum protendentes, rogant pro genere humano, quasi dicant: Pro his domine rogamus, quos

tu adeo

tu adeò dilexisti, vt pro eorum salute mortem obires, animam in cruce efflares : pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti. Agitatos quoque ob eam rem diaconus tempore illo adducit, & iubet caput inclinare, cum eos vnà cum fratribus orare non liceat, adducit eos, vt tu miseratus, & quia tam acerbè vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defensionem & auxilium.

Idem Chrysostomus : Gratiam reddam, si vos docuero, quamobrem illa præ cæteris oratio solet fieri, & cur homines dæmone agitados, & furore accitos teterrimo adduci tempore illo & capita inclinare iubet diaconus. Qua de causa igitur agitur ita dicam. Vincula per quàm praua & grauià agitatio dæmonum est : vincula enim ferro validiora. Vt itaque tempore instante, quo iudex prodire, & pro tribunali sedere solitus est: custodes carceris homines quos in vinculis tenent, omnes carcere educunt & pro cancello septisque fori collocant squalentes, sordentes, coma expletos nimia, * vt cum breui Christum velut pro tribunali sedere, in ipsisque sacramentis apparere futurum esset, homines dæmone agitati illi tanquam vinculis quibusdam retenti adducerentur, non vt rerum quas commisissent, examen subirent modo eorum qui in vinculis sunt, nec

*Homilia 4.
cõtra eosdem
Anomæos.*

* pãnis miser-
rimè obductos
sic patres sta-
tuerant,

E ij

vt lue-

vt luerent poenas, & supplicio afficerentur: sed vt populo vniuersaque ciuitate præsentē, communes pro his fierent supplicationes, vt omnes iugi concordia Dominum communem orarent pro his, & quod misereretur, magno clamore contenderent.

Gregorius Nazianzenus oratione in laudē sororis sue Gorgoniae.

Testatur Nazianzenus hoc idem: Aegro erat corpore (soror videlicet) pessimeque affecto, ac morbus insolens erat & prodigiosus. &c. Desperatis aliorum omnium auxilijs ad mortalium omnium Medicum confugit, noctisque intempesta caligine obferuata, cum leuius aliquantō morbus vrgeret, ad Altare cum fide procumbit, eumque qui super illud colitur, cū magno clamore obtestans, omnibusque nominibus appellans, atque omnium rerum, quas vniquam mirificè gesserat, commonefaciens (nam vtriusque testamenti historias callebat) tandem pia & præclara quadam impudentia effertur. Eam quæ Christi simbria sanguinis profluuium compererat, imitatur. Quidque fecerit, audite. Caput cum pari clamore vberimisque lachrymis (mulierculæ illius instar, quæ olim Christi pedes irrigârat) altari admouens nec se ante ab eo discessurâ minitans, quam sanitatem consecuta fit, ac deinde hoc suo pharmaco totum corpus perungens, ac sic vbi quidpiam signorum preciosi corporis, aut sanguinis manus cōdiderat, id lachrymis admiscens (ad rem admirandam) protinus liberatam se morbo sentit, atque &

corpore

corpore & animo & mente leuis abscedit, hanc spei mercedem consecuta, vt quod sperauerat obtineret, animæque firmitate corpori firmitatem compararet. Bernardus comitem sola præsentatione sacramenti vicit atq; strauit, & cætera innumerabilia talia in dies his qui rectam fidem habent eueniunt. In huius enim Christi nomine qui in hoc est altari, omnia à patre impetrari ipse filius docet. *Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.* Ioannis 14. Quæ cum ita sint iam supradicta scandala, conuicia, accusationes vel sua spontè ruunt. Negat Calvinus adorandum esse hoc sacramentū. Primum quod hinc absit præsentia Christi. Deinde, si adsit, tamen hanc cum diuinitate coniunctam esse nobis non constare. Negat Calvinus; Ait Christus Dominus: tu vide, seruo ne potius credas, an hero: In quo videre est miras diaboli artes, miram inconstantiam qui quamquam calidus sit artifex, nec tamen sibi cohæret. Dum Calvinus vult negare præsentiam corporis Christi, dicit, quia caro non prodest quidquam: verba quæ dixi, spiritus & vita sunt. Dum deinde vult negare adorationem, carnem commendat Deum & spiritum negat sic falsum nunquam sibi cohæret. Figura inquit est non res ipsa dicit Calvinus, negat Christus: non sicut patres vestri manducaverunt manna in deserto & mortui sunt: qui manducat panem hunc viuet in æternum. Patres, inquit, vestri manducaverunt figuras & mortui sunt, hæc, Ioannis 6.

inquit, est veritas, & ideo qui manducat me, viuet propter me. Periculum esse dicebat Lutherus atq; Melancthon, ne simul panis vel saltem eius accidentia adorentur. Nihil nunc dico de istorum impanatione, neq; enim res presentis est negocij, & veritas dicit: hic est panis qui de caelo descendit non de terra. Illud quaeritur non item timeant quando Christum super omnes caelos constitutum (si quidem hoc aliquando faciunt) subleuatis oculis adorant, ne simul caelos caelorumq; orbem adorent: Aut quomodo Moyses non timebat ne rubrum simul ardentem adoraret; aut Ioannes ne vterumque matris aut emorroyssa, ne vestimenta quae tangebatur. Nam & haec accidentia panis & vini nihil aliud sunt, quam inuolucra quaedam & vestimenta latentis Iesu Christi: Effugia igitur haec sunt non argumenta. Extra, inquit, usum sacramentum non est, quis hoc dicit? Lutherus fortasse, aut Philippus? quis alius? nemo. quae scriptura suffulsi? nulla. quo ex antiquis autore? nemine. quod ergo verbo affirmatur, verbo rejicitur. Atqui contrarium dicit, vna sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, quae est columna & firmamentum veritatis. Ut enim apud Israeliticum illum populum, tam in deserto, quam in ipso Salomonis templo, habitabat gloria Domini super Cherubin, quae praecedebat & deducebat populum illum, vnde cum eleuabatur arca, cantabat populus: Surge Domine & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt

Numeri 10.

te a

te à facie tua: Cùm autem deponeretur canebat, re-
 uertere ad multitudinem exercitus Isruel: ita nunc in
 hac peregrinatione nostra gloria Iesu Christi, atq; adeo
 ipse Iesus Christus, in hac arca templi nobiscum peren-
 niter commorari putandus est, verbum enim eius ma-
 net in æternum, usus momentaneus est. Alia dicunt
 Sacramenta non adorantur: quia dominum sacramen-
 torum non continent, sed solam eius gratiam præsefe-
 runt. Præclare siquidem magnus ille in diuinis Di-
 onysius hoc sacramentum triplici ex parte alia sacra-
 menta superare docuit, vel quòd in illo ipse Christus
 contineatur, commune bonum totius Ecclesiæ, in alijs
 autem virtus quædam participata ab ipso Christo Do-
 mino; vel quòd alia omnia comparata sunt, ad illud
 tanquam suum finem; vel quòd omnia in illo consu-
 mantur: indeq; finis & consumatio omnium sacramen-
 torum ab eodem dicitur. Sed isti rerum modos & diffè-
 rentias non norunt. Manducatione est colendum, non
 ueneratione aiunt: Hoc oportebat facere, illud non
 prætermittere: dicebat in simili causa Christus Domi-
 nus: imo ipse Deum hominesq; testor, non meliùs nec
 efficacius coli quàm usu & frequenti communionem:
 In quo equidem summè repræhendenda est nostra, vel
 ignauia vel ingratitude. Adeò Dominum nostrum
 non obseruamus, adeò illi non seruimus, ut ne ad men-
 sam quidem eius spontè venire velimus, nisi pœnis &
 ex communicationibus adacti: & supinâ negligentiam, &
 animam

animam beneficij tanti immemorem: Non, inquit, eo fine est in sacramento, vt colatur sed vt manducetur: neq, eo fine aut instituto fuit in utero, in præsepio, in nauis vt honoraretur, tamen cultus est: At nonnunquam in fœdis & fœtulentis, tam locis quam animantibus reperitur, vestro vicio & impietate, Deo vero nihil fœdum, nihil fœtulentum est, præter ventrem peccatoris, & tuum istud os impudens. Sursum inquit corda tenenda, quis dubitat, idem enim Christus qui sursum est, hîc colitur: Nusquam inquit scriptum, nusquam imperatum est, vt colatur. Imperatum vero: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Sed neq, Apostolis imperatum fuit, vt ascendentem in cœlos adoratione prosequerentur, neq, pastoribus vt in præsepio, non Magis, vt in cunis illum venerarentur. Sed isti more ignauorum seruorum, ex præscripto Deo seruire volunt. Obstructum est igitur os loquentium iniqua, blasphemia contra domum Dei sublata, pudor & fides vnicæ sponsæ Iesu Christi vindicatus, ac ille cultus qui idololatria esse putabatur, vera Christi latría, atque adeo Theoseuia esse est demonstrata; istorum autem malicia, improbitas, calumnia, ac mera erga Christum, & eius sponsam impietas conuicta & retrusa, qui non tantum ipsi hoc sacramentum non adorant, sed etiam alios qui hoc agunt grauissimis conuicijs incessunt; parum est hoc sed ultra fœdissimis maledictis tantum mysterium profcindunt. Neq, hîc consistunt, sed ex altari-

taribus,

taribus, quæ antiquitas Sanctæ sanctorum Cathedralium
 Christi, Tronum Dei, Requiem, Propitiationem, Ma-
 gni sacrificij officinas, Christi monumenta, eius gloriæ
 tabernacula appellare solebant: effræni & incoerci-
 bili audacia deijciunt, pedibus nefandis conculcant,
 canibus etiamporrigunt: ô tempora, ô mores? aspiciasné
 hæc æquis oculis, IESU CHRISTE, & si aspicias, cur
 non vindicas? an benignitate & longanimitate tua
 eos ad pœnitentiam prouocas? an iam amplius illos,
 qui extremus furor tuus est, quæ summa pœna, hîc il-
 los punire non vis? Tuæ enim illæ sunt voces; In
 quo amplius percutiam vos, item amplius non percu- osea 4.
 tiam vos. Et non visitabo, inquit, super filias ve-
 stras, cum fuerint fornicatæ: & super nurus vestras,
 cum adulterauerint? Nam quorum aliquando mise-
 reri vis de his illud dicis, visitabo in virga filios eo-
 rum, verumtamen misericordiam meam non auferam
 ab eis. An indignos miraculo putas, nefortè conuer-
 tantur & uiuant? An præstolaris ut compleatur
 mensura maliciæ eorum; An illud expectas dum hic
 Rex Stephanus aliq; Christiani Principes tuam ali-
 quando, ex istis vindicent iniuriam? Verùm quæ tan-
 dem causa est, cur tantum, tantòq; pere eam adonatio-
 nem impugnat Diabolus? an vt Christi cultu sublato,
 ipse in aliquo visibili idolo colatur, homo enim aliqua
 re visibili in qua occupetur opus habet. Deinde quod
 facile videt, quod quamdiu publicè CHRISUS in hoc
 F sacra-

sacramento colitur, tamdiu veritas corporis & sanguinis Christi contra omnes hæreticos vindicatur, neq; alio modo hæc res efficacius aseri, & demonstrari ac quasi oculis subijci potest. Vnde isti ubi primùm eam adorationem sustulerunt, statim eodem tempore veritatem ipsam corporis & sanguinis amiserunt. Deinde quòd animaduertat, quamdiu hoc sacramentum adoramus, tamdiu contra omnes hæreticos Christum Dominum verum Deum & hominem confitemur, tandiu hanc ipsam confessionem extinguere non posse: Ut cum dixerint nobis filij nostri, quæ est ista religio, cur hic panis circumfertur cur adoratur? Respondeamus illis. Corpus & sanguis Iesu Christi verus hic est, hic autem Iesus Christus verus Deus & homo fuit, ita ut nunquam pereat eius rei memoria de ore hominum. Vnde isti exclusa sacramenti adoratione Dei & hominis, confessionem excluderunt. Videt denique diabolus in hoc beneficio omnia Christi adorari beneficia, quorum memoriam ille extinguere penitusq; abolere nititur. Magna igitur hæc sunt arcana, magna mysteria, sed homo animalis non intelligit ea quæ sunt spiritus. Non ipsum autem solum diuinæ Eucharistiæ sacramentum in eo honore quo dictum est habebatur, sed vasa etiam ipsa sacra, atq; altaria, pro sanctissimis colebantur, atq; instar reliquiarum honorabantur.

Patet hoc ex Constitutionibus Apostolicis, patet ex impiorum locis D. Chrysostomi, patet ex Optatio: Cuius illa

Homil: 36. in
priorem Epi-

illa pa
legur
ria, i
rader
sti mo

2
ration
gnus
cuius
Etitat
scen
niqu

Q
ior o

S
men

nis h
dent
scripu
mus,

tra in

cet, g
gnifi

batu
hic, s
ramo

illa

illa pulcherrima verba sunt. Quid, inquit, tam sacri-
 legum (reprehendens Donatistas) quàm Dei alta-
 ria, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere,
 radere, remouere, in quibus & vota populi, & Chri-
 sti membra deportata sunt?

*stolâ ad Cor.
 Homil: 20. in
 posteriorem.
 Homil: 24. ad
 Ephesios.
 Hom: 53. & 65.*

*Quæ autem mensura & quis modus laudis & ado-
 rationis huius mysterij esse debeat, præclare docet Ma-
 gnus huius sacramenti amator & assertor D. Thomas
 cuius ego ingenium, iudicium, eruditionem, vitæ san-
 ctitatem, omnium nouatorum qui sunt, fuerunt, na-
 scenturq; ex illis ingenijs, iudicio, eruditione, vitæ de-
 nique integritate libenter antepono.*

*ad Populum
 Antioche.
 Et Optatius
 lib: 6. contra
 Parmenianû.*

Quantum potes, inquit, tantum aude, quia ma-
 ior omni laude, nec laudare sufficit.

Sit laus plena, sit sonora, sit iucunda, sit decora,
 mentis iubilatio. &c.

*Modum verò & rationem eius cultus & adorati-
 nis habent suum Ecclesiæ orientales, habent & occi-
 dentales; occidentales illū amplexæ sunt, qui & sacræ
 Scripturæ vicinior, & Christo in eius vita fuit charissi-
 mus, & pro quo ipse aliquando mirum in modum con-
 tra inuidos scribas & Phariseos pugnavit; eum scili-
 cet, quem in die Palmarum pueri hebræorum illi ma-
 gnificè præstiterunt. Præcedebat ibi turba & seque-
 batur aduenientem Dominum; præcedit & sequitur,
 hîc, vestimenta sua sternebat in via; sternit & nunc:
 ramos de arboribus in occursum eius projiciebat; proj-*

or. 65H

cit & nunc: flores fundebat, fundit & nunc. Adde Davidicam Cytharam, Tympanum & chorum, ut omnis spiritus laudet Dominum. Adde & Mariæ Magdalenæ unguenta & suffitus preciosos. Lampades item ardentes cum prudentibus virginibus, quæ obuiam prodierunt sponso & sponse. Non sunt hæc, inquit, præcepta à Domino: ne pueris quidem illis tum præcepta fuerunt, quin quanto magis ne id facerent arcebantur, tanto magis effuse & alacriter id faciebant: Verùm de cultu & adoratione huius sacramenti ita ut proposueramus hæctenus.

Quo in loco duo genera hominum priusquam causam totam concludo, sunt mihi seriò cõmonenda. Primum istud modernorum religionis Christianæ deformatorum, aut potius euersorum, ut secum diligenter etiam atq; etiam cogitent, quid agant, ubi locorũ sint, quò tendant. Illudq; imprimis Pauli attentius secum perpendant. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis illum putatis mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est & spiritui gratiæ cõtumeliam fecerit? Quomodo enim illi Christum clare non conculcant, quomodo sanguinem testamenti non pollutum ducunt, dum tantum sacramentum tot blasphemijs proscindunt, dum toties ex altaribus deijciunt, dum aras sacras euertunt, atq; confringunt. Deinde ex-
pendant

Heb. 10.

penda
trem
lum q
tris su
dent e
tri ex
rò non
fligun
spiciu
dorem
am au
qui ta
posun
neg e
sum
ideò c
lumen
cum r
mnia
sertim
& qu
ter
stiffim
ces:
nosti
testim
nihil

pendant et illud diligenter Salomonis. Qui affligit patrem & fugit matrem ignominiosus est et infelix. Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suae, effodient eum corui de torrentibus, & comedent eum filij aquilae. Qui maledicit patri suo & matri extinguetur eius lucerna, in medijs tenebris. Isti vero non solum matrem suam, sponsam autem Christi affligunt, non solum fugiunt illiq; subsannant, atq; eam despiciunt, sed etiam quod improborum est filiorum, pudorem eius in dubium vocant spiritualement, fornicariam atq; adulteram denominant. Quod si illa adulteram qui tandem illi filij, nam ex illa se natos esse negare non possunt? Noli, inquit, gloriari in ignominia patris tui, neq; enim tibi tam gloria quam probrum est, & si sensum amiserit veniam habe. Ideo ignominiosi sunt, ideò corui spirituales depascunt illos, ideò extinctum est lumen veritatis lucernae illorum. Postremo illud secum reputent, graue & inhumanum esse malum calumniae in honesta foemina, pudoris & honestatis praesertim, tamq; ipsi quam eius sponso, triste & per acerbum: & quod Deus acer absconditorum inspector vehementer vindicare solet. Apparuit hoc in Susanna honestissima foemina, cuius illae sunt plenae acerbitalis voces: Deus aeternae, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quae isti maliciose composuerunt

Prouer: 19.

Idem 29.

Ibidem 2.

Eccl: 3.

Daniel. 13.

aduersum me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius: & saluatus est sanguis innoxius in die illa. Quod si Deus Susannæ calumniam tantopere in perditis illis senibus vindicauit, quantò magis contumeliã sponsæ filij sui, matris quondam istorum Ecclesiæ suæ propterea vindicabit, cuius quidem plagæ ac vindictæ iam magna in illis extant indicia. Vt enim impudici et scelerati illi senes nusquam sibi coherere, nusquam secum cõuenire in exitium innocentis illius fœminæ potuerunt; ita isti nunquam aut inter se, aut ipsi secum concordēs esse possunt.

Secundum genus hominum est, nostri parùm morati catholici, qui in eo turpius delinquant; quod cum certò sciant sibiq; persuadeant, in hoc sacramento verum Deum & hominem contineri; veniunt tamen in conspectum eius, mente et animo polluti, corpore fœdi, oculo impudenti, ore ebrio, lingua loquaci, ventre ructante, gestu insolenti, incessu tumido, & perfractò, veste scurrili & impudica, sonipedes, cum cohortibus, fustibus, gladijs, & armis, ut quondam Iudæi ad capiendum eundem Christum venisse leguntur. Canibus, accipitribus, scurris deniq; & histrionibus, comitati: ac demùm quasi insalutato hospite, terga vel latera contra Deum suum obuertunt, ac varijs clamoribus & insolentijs complent omnia. Quod si hæc in laicis ferenda non sunt; quantò in templi & eius sacramentorum ministris, in sacerdotibus, inquam, minus ferenda erunt.

runt. Quàm autem id præclare faciant, audiant

Chrysoſtomum: Cæterum, vt his tunc succensui, qui orationem huiusmodi negligenter, forisque tempore eo versarentur: sic in præſentiarum his qui intus circũstant, succensendum vtique reor, non quia intus manent, sed quòd cum eo quo debent, manent loco, nihilo meliùs afficiuntur, quàm qui foris euagantur. Disputant enim inter sese, & aut iocantur, aut negocia tractant tempore illo perhorrendo. *Et paulò post*: Haud illa Diaconi exhortatio recti cõstantisque frustra & sine causa instituta sanctitaque est: sed vt nostras repentis humi cogitationes erigeremus. &c. Cogita apud quem proxime stas, quibus cum inuoces Deum, scilicet cum Cherubin, cum Seraphin, cum omnibus cœli virtutibus: animaduerte quos habeas socios: satis hoc tibi sit ad sobrietatem, cum recordaris te corpore constantem, & carne coagmentatum, admitti cum virtutibus incorporeis commendare omnium Dominum.

Hæc Chrysoſtomus: Non fuit ea irreuerentia antiquitus, nam neque infideles, neque catechumeni, neque aliquo lethali peccato contaminati huc admittebantur, ideoq; quando proferri debebat, illi qui tales erant foras excludebantur, illudq; à diacono magna voce pronuntiabatur: **SANCTA SANCTIS.** De eius autem sacri arcani mysterijs, nemo nisi sacer, mystes atque sacerdos, aut dicere aut do-

Homil: 4. contra Anomæos

cere

cere quicquam poterat: dumq; tam honorificè tractabatur, tum & dona admiranda, curatiorum, inquam, linguarum, prophetiæ, aliâq; plurima homines illi inde prolixè referebant, & consolationibus nouis perfundeabantur? Nunc ijdem eximus de templo, qui ingredimur, & utinam idem & non deteriores.

Cogitate igitur vos nunc in conspectu eius consistere, ante cuius tribunal aliquando stabitis, omnium dictorum & factorum vestrorum, & eius ipsius cultus & reuerentiæ rationem reddituri, & à quo vel æternam salutem vel damnationem expectatis. Aspergite cinere capita vestra, & adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est.

TV quoque Magnanime Rex, accipe lucernam, testem castæ & intemeratæ fidei tuæ, ac cum ista innata tibi modestia & mansuetudine quæ te magis, quàm aut hæ ipsæ gemmæ, aut hæc purpura exornat, Christo tuo qui te vnxit, participemque Regni & imperij sui fecit: prodi obuiam, sequere seruus Dominum, subditus Regem, creatura creatorem tuum. Ridebit te credo filius Belial: risit & Michol Dauidem ante arcam saltantem: at magnifice Dauid eum risum contempsit.

2. Reg: 6. *VLuit DOMINUS, quia ludam ante DOMINUM, qui elegit me potius quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius; & præcepit mihi, vt essem dux super omnem populum Domini in Israel, & ludam & vilior*

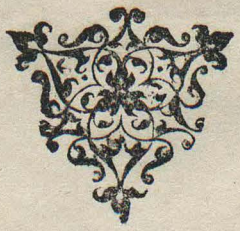
EVCHARISTIÆ.

43.

& vilior fiam, plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es.

Eundem sensum tu accipe, quantò enim vilior & humilior in oculis tuis fueris, tantò maior & admirabilior apud Deum & mortales omnes apparebis. Tu verò bone pastor, panis vere, IESU nostri miserere: tu nos pasce, nos tuere, tu nos bona fac videre in terra viuentium. Amen.

Oretur Deus pro ægro capite Authoris.

EVON A RISTIA
Et vltio dnm, plurimum factus sum & ero humilis
in oculis meis & cum ancillis de cubili locutus es.
Fundam saltem in recipere quatuor enim vltior &
humilior in oculis tuis & non timor & admi-
rabitor quod istum & non timor omnes apparatus.
Tu vero bone pastor & pater. In nostra tale-
tate: tu nos pater, nos tuos nos boni fac vide-
re in terra viventium.

Graviter Dnm pro regis capite Ambrosii
[The following text is extremely faint and largely illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page.]

3
ni
ni
ST
T
ST
DE

